

תמ"ש 12-04-33826

בפני כבוד השופט מחמוד שדאפנה

מ' פ'

תובע

נגד

1.ר' ש' פ'
2.א' פ'

נתבעים

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

פסק דין

על המדוכה:

אב מעניק לבנו וכלתו סכום כסף, לצורך בניית ביתם בו התגוררו במהלך חייהם המשותפים. לימים התגלע סכסוך בין הבן ואשתו והם מתגרשים. עם פרוץ הסכסוך, מגיש האב תביעת להשבת סכום הכסף ששילם עבור בניית בית הבן וכלתו. מה דינם של כספים אלו? זו השאלה שפס"ד זה עונה עליה.

פתח דבר:

1. לפני תביעה להשבת כספים בסך 766,000 ₪ - אשר במסגרת הסיכומים תוקן סכומה ל-761,923₪, שהגיש התובע, אבי הנתבע 1 (להלן: "התובע") כנגד הנתבע 1 - בנו (להלן: "הנתבע") וכנגד הנתבעת 2 - גרושתו של הנתבע 1 (להלן: "הנתבעת")
2. בין הנתבעים הליכים משפטיים במסגרת הליך הגירושין, לרבות תביעת מזונות וכן תביעה רכושית.

רקע:

3. הנתבעים נישאו בשנת 1996 והתגרשו זמ"ז בשנת 2011. להם 3 ילדים, הבכור בן 17 שנים, ותאומים בני 9.
4. תביעתו זו של התובע, אבי הנתבע, להשבת כספים הוגשה ביום 23.4.2012.
- לטענת התובע, שילם בין השנים 2007-2009 סכומי כסף לנותני שירות שונים (להלן: "הסכומים" ו/או "הכספים") בעבור בניית בית הנתבעים (להלן: "הבית").
5. מטעם התובע העיד התובע עצמו.
6. מטעם הנתבע העיד הנתבע עצמו, ומטעם הנתבעת העידה הנתבעת עצמה, ועו"ד קי- חברת המשפחה.
7. ניסיון לגשר בין הצדדים, באמצעות יחידת הסיוע בנצרת, לא צלח.
8. הצדדים סיכמו טענותיהם בכתב לאחר שמיעת העדויות. עתה הגיעה העת להכריע בסכסוך.

טענות התובע:

9. לגרסת התובע, בשנת 2008 החליט לסייע לשלושת בניו והעביר על שמם זכויות על הקרקע הממוקמת בגוש ... חלקה ... שעד אותו מועד הייתה רשומה על שמו. הזכויות בקרקע הועברו לבניו של התובע ונשותיהם, ללא תמורה ובחלקים שווים ביניהם, ויתרת הזכויות בקרקע נותרה רשומה על שם התובע.
10. התובע טען, כי לאור היקלעות הנתבעים לקשיים כלכליים, הסכים להמשיך ולסייע בעדם לבניית ביתם, לאור מצוקתם הכלכלית.
11. לדברי התובע בכתב תביעתו, הוצאותיו בעבור בניית בית הנתבעים הגיע לכדי סך של 766,000 ₪ (ללא חישוב עלות העברת הבעלות בקרקע בה נשא התובע). סכום זה שולם על ידי התובע לנותני שירות שונים בין השנים 2007-2009. בין היתר שילם התובע להעמדת תוכניות, לקבלנים, לעבודות אינסטלציה, לצביעת ביתם של הנתבעים, להיטלי פיתוח ועוד.
12. בסיכומיו חזר בו התובע ותיקן סכום תביעתו מחמת טעות חישוב, בהפחיתו סכום התביעה, והעמידו על סך של 761,923 ₪, כפי ערכו של התשלום ביום הגשת התביעה, בנמקו, כי לקראת הגשת סיכומיו התחוויר לו כי הסך של 4,290 ₪ ששולם למר פ' ע', עבור ביצוע עבודות חשמל בבית חושב בטעות פעמיים.
13. מימון תשלום ההוצאות בהן נשא התובע לשם סיוע בבניית בית הנתבעים, נעשה באמצעות הלוואות בנקאיות אותן נטל התובע בחודש 1/2008, 9/2008, 1/2009 בסכום כולל בסך 744,000 ₪. כך שעל פי טענתו בכתב תביעתו, החל משנת 2008 ולמשך 21 שנים, עליו להחזיר את ההלוואות שנטל לטובת הנתבעים, בסכום החזרים חודשיים בסך 7,000 ₪.
14. בתצהיר עדות ראשית מטעמו, הוסיף התובע, כי כאשר יצא לפנסיה, פדה את קרן הפנסיה וחלק מקרנות השתלמות והגמל שנצברו לטובתו ופרע את ההלוואה שבבנק הפועלים. כך, לאור החזר ההלוואה, עומד הסכום החודשי המשולם על ידו בגין החזר ההלוואות נשוא תביעה זו, על סך של כ-4,500 ₪ לחודש.

15. כתוצאה מהעברתו סכום הכסף הושבח נכס הנתבעים, ונותר בידי הנתבעים נכס מקרקעין, הבית נשוא השקעתו הכספית של התובע, אשר שוויו נאמד בסך של למעלה ממיליון וחצי ₪. לדבריו, לאחר השבת הלוואת המשכנתא אשר נטלו הנתבעים ולאחר עריכת פירוק שיתוף בבית, יותר בידי כל אחד מהנתבעים סך של כ-700,000 ₪. בהמשך, בתצהיר עדות ראשית מטעמו, התייחס לאומדן שווי הבית בסך של 1,250,000 ₪.
16. הנתבעים עברו להתגורר בבית בשנת 2009.
17. לגרסת התובע, במהלך שנת 2009 לאחר חלוף פחות משנתיים ממועד נטילת ההלוואות על ידו, נקלעו יחסי הנתבעים למשבר. לדברי התובע, או אז פנה אליהם בדרישה להשיב לו הסכומים אשר השקיע בביתם. לטענתו, הנתבעים לא התנגדו להשיב לו את כספו, אך ביקשו כי יושב לו הסכום במועד מאוחר יותר עת ייטב מצבם מבחינה כלכלית.
18. אך, לאחרונה, התחוור לתובע כי בכוונת הנתבעים להחיל פירוק שיתוף על הבית, אשר כפי שצוין, ממוקם על הקרקע אותה קיבלו הנתבעים במתנה מעמו, ואשר בנייתו מומנה בחלקה הגדול באמצעות ההלוואות אשר נטל התובע לטובת הנתבעים.
19. התובע הדגיש, כי אינו חוזר בו מהעברת הבעלות על הקרקע לטובת הנתבעים. אך במסגרת פירוק השיתוף בבית המגורים, הרשום על שמם של הנתבעים, וכחלק מאיזון המשאבים שבין הנתבעים, יש לחייב הנתבעים בהשבת הסך של 761,923 ₪ (סכום קרן) לידי התובע, על מנת שיוכל להשיב ההלוואות שלקח לטובת הנתבעים.
20. לדידו, אין זה סביר כי לאחר תקופה בת שנתיים בלבד ממועד שנטל ההלוואות למשך שנים ארוכות לטובת הנתבעים בשל מצבם הכלכלי הירוד באותה העת, ורק על מנת לסייע בעד הנתבעים להעמיד לעצמם בית קבע למשך שנים רבות, ייערך כעת פירוק שיתוף בין הנתבעים, תוך שכל אחד מהם יקבל מחצית מן התמורה הכספית שתתקבל ממכירת הבית, ואילו התובע יותר עם השבת ההלוואות, אותן נטל על עצמו לטובת הנתבעים.

21. כן, טען התובע להיותו פנסיונר כבן 68 שנים, ולהיות הנתבעים בשנות ה-30 לחייהם.
22. לדברי התובע, טרם הגשת תביעתו פנה לנתבעים בדרישה להשבת כספו, אך אלו לא שעו לפנייתו.
23. אשר על כן, כפי האמור, עותר הוא לחייב הנתבעים להשיב לו סך של 761,923 ש"ח כפי ערכם במועדים אשר ניתנו לנתבעים.
24. כן ציין התובע כי בנו, י' פ', אחיו של הנתבע, משמש כערב לטובת הבנק, להבטחת הלוואתו נשוא תביעה זו.
25. לטענת התובע, יש להחיל הוראות חוק המתנה, חוק החוזים, חוק עשית עושר ולא במשפט, חוק בית המשפט לענייני משפחה והדוקטרינות המשפטיות, אשר מביאים למסקנה כי הינו זכאי לקבל כספיו מן הנתבעים.

טענות הנתבע 1:

26. הנתבע, יליד 1971, טען במסגרת כתב הגנתו כי אינו מכחיש דבר העברת המגרש, עליו נבנה הבית, מעם התובע לידי הנתבעים, וכך סיועו של התובע בבניית הבית ונשיאה בהוצאות ועלויות בנייה.
27. כמו כן, הנתבע אינו מכחיש הנטען בדבר נטילת הלוואות ומשכנתאות לצורך סיוע לנתבעים בבניית ביתם.
28. הנתבע אינו מכחיש הטענה כי התובע פנה לנתבעים בדרישה להשיב לו את כספו, לאחר שיחסייהם הזוגיים של הנתבעים נקלעו למשבר.
29. בתצהיר עדות ראשית מטעמו הוסיף כי בעקבות פניית אביו, התובע, ומאחר ולא היה לו כסף להחזיר לאביו, חתם לו על מסמך מיום 5.11.09, ובו הודה לו

על עזרתו והביע הסכמתו להחזיר לתובע (אביו) את השקעתו בבית עד לאחר שהמצב הכלכלי שלו ושל הנתבעת ישתפר.

30. בתצהיר עדות ראשית מטעמו, הצהיר הנתבע כי הוא אינו מתגורר בבית מאז נפרד מהנתבעת - גרושתו.

31. כמו כן הצהיר הנתבע, כי אינו חולק על טענות התובע בדבר המצב המשפטי בעניין המתנה והחזרה ממנה וכן הזכות להשבה. הנתבע אף אינו מכחיש, כי לתובע קמה הזכאות להשבה בעקבות הליך פירוק השיתוף והגירושין שמתנהל בין הנתבעים.

32. לאור האמור, הנתבע גורס כי יש להשיב לתובע את הסכום שנתן לבניית הבית מהתמורה שתקבל ממכירתו.

טענות הנתבעת 2:

33. לדידה של הנתבעת, דין התביעה להידחות. מדובר במתנה בין קרובים בלא תנאי שהסתיימה בהקניה. אף במועד מתן הכסף ובניית הבית, כוונתו של התובע הייתה ליתן מתנה ללא תמורה וללא השבת כספים, וכיום, בחלוף מספר שנים, אינו יכול לשנות דעתו. לטענתה, עיתוי הגשת התביעה אף מעיד על העדר כנות הגשתה.

34. לדבריה, הנתבע, גרושה, אשר הינו בנו של התובע, נטשה, בגד בה, עזבה לאישה אחרת, היה אלים כלפיה ועשה שימוש בסמים. התובע הגיש תביעתו זו, עת נותרה לבדה לגדל הילדים (שלה ושל הנתבע), לאחר שהנתבע חויב בתשלום מזונות אשר אינו משלם ואף אושפז בבית חולים פסיכיאטרי.

35. לעניין טענת התובע בדבר פנייתו להשבת הכספים, לדברי הנתבעת לא ידוע לה כי התובע פנה לנתבע בעניין זה. היא ציינה כי המסמך אשר צורף לתביעה נושא תאריך 5.11.09, עליו חתום הנתבע ולפיו הביעו כוונתם להחזיר לתובע את הסכומים, נראה לכאורה כי הוחתם בדיעבד ולנתבעת לא ידוע על כל מסמך. ההיפך הוא הנכון, התובע ציין בפניה, לדבריה, כי מדובר במתנה בלא שהיא נדרשת להחזיר דבר.

36. לגרסתה, מצבו הנפשי של הנתבע במועד המופיע על המסמך, היה קשה. בנוסף, המסמך לא יכול היה להיחתם במועד המצוין מאחר והנתבע ואביו היו מסוכסכים באותה העת.
37. כן ציינה, כי כשם שעזר התובע לבנו הנתבע, כך עזר לילדיו הנוספים, והעביר את הקרקע במתנה בלא תמורה. ככל הידוע לה, העביר התובע את הבעלות על שם של הנתבעים, רק לאחר תחילתה של הבנייה.
38. לפי חוק המתנה, הסתיימה המתנה בהקנייה וכעת אין התובע יכול לחזור בו, ואין הוא זכאי לכספים. מבלי לגרוע מהאמור, הוסיפה התובעת ולמען הזהירות, כי מדובר בהתנהגות מחפירה של הנתבע ולכן מבוקש לראות בכתב הגנתה, כהודעת צד שלישי.
39. עוד הוסיפה וטענה הנתבעת, כי התובע מיוזמתו בחר לממן את בניית ביתם במתנה והבהיר בפניה לא פעם, כי הוא עושה כן בלא שהיא והנתבע ידרשו להשיב לו דבר וכי מדובר במתנה.
40. כמו כן, מלכתחילה, דובר על כך שהתובע יסייע לנתבעים לבנות את ביתם ללא תמורה, היות ואין מדובר בהיקלעות פתאומית לקשיים כלכליים, אלא הנתבעים היו בקשיים תמיד, וזאת מאז אשפוזו הראשון של הנתבע בגיה לפני כ-12 שנה. מאותה העת, התובע עזר לצדדים כלכלית.
41. לא זו בלבד, משך כל השנים קודם לבניית הבית, שילם התובע עבור הנתבעים שכר דירה בדירה בה התגוררו בפ' ולאחר מכן בכ' חוזה השכירות אף נעשה בין בעל הבית לבין התובע ללא מעורבות הנתבעים וללא שידעו גובה שכר הדירה ולא נתבקשו להחזיר הכסף. כן, התובע אף היה עוזר לנתבעת בקניות שבועיות לבית הנתבעים ובתדלוק רכבם. בסיכומיה טענה, כי אף כיום התובע, משלם את שכר דירתו של הנתבע.
42. לגרסתה, במשך שנים ניסה התובע לשכנעה לבוא לגור לידו והציע להעניק להם את הקרקע ולבנות את ביתם על ידו בלא תמורה. הנתבעת טענה כי במשך תקופה ארוכה סירבו, אך כאשר בנו הצעיר של התובע נישא, חילק התובע

במתנה את הקרקע, וביקש כי בית הנתבעים יבנה על ידו. לטענתה, ידע התובע כי הנתבע, בנו, הינו חסר יכולת כלכלית לבנות בית.

43. על פי טענות הנתבעת, התובע פנה אליהם וציין כי ממילא הוא משלם שכר דירה בעבורם, וכי הוא מעדיף לבנות להם בית ולהוציא את הכספים במשכנתא, כאשר כל רצונם של התובע ואשתו המנוחה, היה כי הנתבעים יבואו לגור לידם. לא דובר על כך שהנתבעים יבנו וישלמו על הבית.

44. עוד צוין, כי לנתבעים הייתה משכנתא עוד מביתם בצ' וכי התובע ידע זאת. משכנתא זו משולמת על ידי הנתבעת בדוחק. הנתבע אינו משלם את חלקו, ויש פיגורים של כ-10,000 ₪ במשכנתא. בטרם מעברם למגורים בכ', מכרו הנתבעים את ביתם בצ', וכך שילמו גם הם בעבור בניית הבית. לטענתה, התובע ידע כי מלבד כספים אלה אין ברשותם דבר, והבטיח כי לא ידרוש מאיתם כסף על בניית הבית.

הנתבעת חזרה וטענה כי הנתבעים היו שרויים במצוקה כלכלית בזמן הבניה, כפי שהיו שרויים עוד מנישואיהם וב-12 השנים האחרונות.

45. כן הוסיפה, כי תקופה ארוכה היה התובע בנתק מבנו הנתבע, נוכח מעשיו וכי בחודשים האחרונים אשר קדמו להגשת התביעה חודש הקשר בין התובע לנתבע אשר הוביל לדידה להגשת תביעה זו.

46. לפיכך, לדבריה, היה מדובר במתנה בלא תנאי, על פיה שינתה הנתבעת מצבה לרעה והעתיקה מגוריה לכ', בתחילה בשכירות לאור הבטחת התובע למימונה, ולאחר מכן מימונו בניית ביתם.

47. לדבריה לו ידעה כי תיאלץ להחזיר את הכסף לידי התובע, לא הייתה נכנסת להתחייבות שכזו ובניית הבית, נוכח מצבם הכלכלי הרעוע ונוכח מצבו הנפשי הרעוע של הנתבע. כיום, היא משלמת בדוחק את המשכנתא אשר בהתחייבותה ובהתחייבות הנתבע, בלא עזרת הנתבע, ועל כן לא תוכל לשאת בתשלום עוד

סכומים ולא ניתן להכניסה להלוואה בעל כורחה. התובע הציג מצג עליו הסתמכה, ואינו יכול לחזור בו מכוח המניעות, שיהוי, עקרונות תום הלב וההשתק.

48. הנתבעת מכחישה הסכום הנקוב בתביעה בדבר שווי הבית, וכן סכומי ההוצאות הנקובים בתביעה בהעדר ידיעה, היות והתובע לא שיתף אותה בגובה ההוצאות. באותה העת אף נבנה ביתו של בן נוסף של התובע- י', ועל כן, מדובר בעירוב של הוצאות בניית 2 בתים ואין למצוא בסכום זה אינדיקציה להוצאות בפועל.

49. הנתבעת טענה כי מיום פתיחת ההליכים בין הנתבעים ב- 5/2011, התובע ואחיו של הנתבע נרתמו לעזרתה, אך לאחר שניתנה הערכת שמאי על הבית, הגיש תביעתו זו.

50. כן, הדגישה הנתבעת כי משמעות אילוזה לשלם סכומים אלו, הינה הותרת שלושת ילדיה, נכדיו של התובע, והיא עצמה ללא קורת גג.

51. בהתאם לנסיבות, ונוכח כך שהנתבע לא יכול להעמיד לילדיו מקום מגורים אחר, ואף מזונות אינו משלם, אזי לדברי הנתבעת, פירוק שיתוף הינו רחוק, ומקומה של תביעה זו כטענת הנתבעת עת יגיע אחרון הילדים לגיל 21, מאחר וחובת הנתבע להבטיח מקום מגורים חילופי לילדיו. הנתבעת טענה כי עת מסתמך התובע בתביעתו על עובדת פירוק השיתוף, אזי יש לעכב את התביעה, לאחר בירור המשך ההליכים בין הנתבעים עצמם. הנתבעת טוענת, כי במסגרת תביעתה עתרה לעיכוב פירוק השיתוף עד להמצאת מדור חילופי.

52. כמו כן, הנתבעת טענה כי התובע ידע דבר נכותו הנפשית של בנו הנתבע, אשר אף אושפז מספר פעמים בשער מנשה ובגהה. הנתבע מוכר כנכה בביטוח לאומי ואף נוטל תרופות באופן קבוע, ועל כן ידע התובע כי לא ניתן יהיה להשיב הכספים בחזרה, ואף הצהיר לכולי עלמא באזכרת אשתו ז"ל כי מדובר במתנה.

53. עוד חזרה והדגישה, טענתה כי היא והנתבע הינם חסרי יכולת כלכלית, ובידיעת התובע כי לא יוכלו להשיב לו דבר ואף לא דרש זאת. הנתבעת, ילידת 1972, עובדת כסייעת בגן ילדים במתנ"ס כ' ומשתכרת כ-3,000 ₪ בחודש

כאמור בכתב הגנתה, והנתבע שהה במוסד סגור, נכון למועד הגשת כתב הגנתה, ועל כן, כעת, לאחר שלקח על עצמו התובע בניית ביתם, אינו יכול לחזור בו.

54. התובע לא החתים הנתבעים על הסכם הלוואה, והנתבעת אף טוענת כי לא הייתה חותמת, ולא הייתה משנה מקום מגוריה לכו' תחילה לשכירות שמומנה על ידי התובע ובהמשך בניית הבית. התובע מנע ממנה לשקול הנתונים, וכעת לא יכול לחזור בו מהמצג כי מדובר במתנה מוגמרת בלתי חוזרת שאינה מותנית בדבר ולא בהשבה.

55. בנוגע למצבו של התובע, הנתבעת טענה כי בעת לקיחת ההלוואות ידע שהוא עומד בפני פנסיה ועל אף זאת הצהיר כי הינו יכול ורוצה לממן הבניה. לדברי הנתבעת, מצבו הכלכלי של התובע טוב ואף לא הייתה הרעה במצבו הכלכלי בשנים האחרונות.

56. הנתבעת פירטה כי בזמן הבניה עמד לרשותו ביתו שבכ', כן חצי בית שירש במי' ונמכר בשנתיים האחרונות, פנסיה של אשתו ז"ל, ממשרד החינוך, קצבת שאירים וכן הפנסיה שעתיד היה לקבל כעובד מדינה משך שנים רבות בתפקיד בכיר במועצה המקומית כ'. כמו כן, בשנים האחרונות התובע מתגורר בביתה של בת זוגתו בע', והבית בכ' חולק לשתי דירות ומושכר.

57. הנתבעת התייחסה ליחסים בינה לבין התובע ויתר המשפחה, וטענה כי נהגה תמיד בכבוד כלפי התובע, לא התנהגה בצורה מחפירה, אלא אף שמרה עמו על קשר, הזמינה אותו לבקר נכדיו ואף ביקשה עזרת המשפחה בהתמודדות עם הנתבע. לדידה, מי שהוביל לפירוק התא המשפחתי היה בנו, הנתבע. על כן, לגרסתה, התובע לא הוכיח דבר קיומה של התנהגות מחפירה, אלא ההיפך הוא הנכון, בינה לבין התובע שררה מערכת יחסים טובה.

58. כמו כן, התובע מעולם לא ציין כי הנתבעים מנועים מלמכור הבית, אך, מכל מקום, זהו מצב שנכפה עליה, ומדובר אף לטענתה בצעד שאינו בר ביצוע. הנתבעת טענה בסיכומיה, כי בהסכם השיתוף על הקרקע נשוא הנכס, רשם האב, התובע, כי אם תתבצע מכירה עומדת לו זכות ראשונים לרכישת הבית,

ולא הוסיף תנאי אחר מלבדו. כן, האב התובע רשם את הבית על שם הנתבעים בלא כל הערת אזהרה.

59. יצוין, כי בהמשך, בתצהיר עדות ראשית מטעמה טענה לעניין ההשתכרות, כי הינה משתכרת כ-3,800 ₪ בחודש, וכי הנתבע מתקיים מקצבת נכות מביטוח לאומי אשר ממנה מקוזזים סכומים שונים נוכח אי תשלום מזונות. עוד טענה כי הנתבע עובד בעבודות מזדמנות, וכי בעבר עבד דרך א' פ' ב' בע"מ בש' והשתכר סך נוסף של כ-5,500 ₪ בחודש.

60. על כן לדבריה, אין מדובר בעשיית עושר לפי חוק עשיית עושר ולא במשפט תשל"ט - 1979, אלא במתנה בלב שלם.

המסגרת הנורמטיבית, דיון והכרעה:

61. השאלה הדורשת הכרעה, הינה באשר לקיומה של חובת השבת כספים שנתן התובע לצורך בניית בית הנתבעים.

62. תביעת להשבת כסף, מחייבת התובע להוכיח את עצם הנתינה, וכן קיומה של עילה המחייבת את המקבל בהשבה בתנאים שיוכחו. על התובע מוטל נטל הראיה והוכחת דבר הנתינה, אשר מתלווה לו ההנחה כי על דרך הכלל אין נתינה ללא תמורה ו/או חובת השבה.

טענת נתבע כי הנתינה מעם התובע ניתנה לו כמתנה, מגלגלת לפתחו את נטל ההוכחה בדבר גמירות הדעת להענקת המתנה אותה הוא מייחס לנותן (ראה:

ע"א 4396/90 רוזנמן נ' קריגר, פ"ד מו(3), 254; ע"א 180/51 גולדקורן נ'

ויסוצקי, פ"ד ח', 262). העברת נטל הראיה לנתבע הטוען כי קיבל מתנה,

מתייחסת למקרים בהם הצדדים הינם זרים, אשר אין זה מן ההגיון כי סוג מערכת היחסים ביניהם או היעדרה, תוביל באופן ישיר לסיווג נתינת דבר מה בעל ערך כמתנה.

63. **חוק המתנה**, תשכ"ח - 1968 (להלן: "**חוק המתנה**") מגדיר מהותה של מתנה בסעיף 1(א):

"מתנה היא הקניית נכס שלא בתמורה."

על פי הוראת סעיף 2 לחוק:

"מתנה נגמרת בהקניית דבר-המתנה על-ידי הנותן למקבל תוך הסכמה ביניהם שהדבר ניתן במתנה."

64. הסכם מתנה הינו חוזה דו צדדי המשתכלל על ידי הצעה וקיבול (ע"א 495/80 ברקוביץ' נ' קלימר, פ"ד ל"ו (4) 57, 61; ע"א 1087/96 יוסף נ' יהוד שושנה [פורסם במאגרים, 1.3.99]).

65. בפסיקה נקבע חריג, לעניין כספים המועברים בין קרובים, ובפרט בדרגת קרבה ראשונה ואשר ביניהם שוררת מערכת יחסים של תמיכה והענקה ללא תמורה של צד אחד למשנהו, כגון יחסי הורים וילדיהם ובני זוגם. או אז, חלה "חזקה הפוכה".

כך נכתב על ידי כב' הנשיא שמגר (כתוארו דאז) בע"א 3829/91 אבינועם וואלס נ' נחמה גת, פ"ד מח(1) 801 (1994):

"...כאשר מדובר ביחסי משפחה - קיימת חזקה, שאף היא ניתנת לסתירה, כי העברה ללא תמורה נעשית מתוך כוונה לתת מתנה ... יחד עם זאת, יש להדגיש כי חזקה זו מצומצמת רק לקשרים אשר בהם טבעי להניח שמדובר במתנה, למשל, כאשר מדובר ביחסים שבהם המעביר מחויב לדאוג לרווחתו הכלכלית של הנעבר (כמו ביחסים שבין הורים וילדים) ... והיא אינה חלה כאשר הקשר בין הצדדים, אף אם מדובר בקשרי משפחה, אינו יוצר הנחה כי המעביר התכוון להעניק לנעבר מתנה."

66. ההנחה הינה כי העברת כספים לצאצא או לבן זוג, במקרים שבהם חיים בני הזוג חיי שיתוף, הינה בגדר מתנה לבני הזוג. חזקה זו ניתנת לסתירה, ונטל ההוכחה מוטל על הטוען אחרת, כגון:

כי מדובר בהלוואה או מתנה שהותלתה בתנאי (ראה: ע"א 88/34 רייס נ' עזבון אברמן ז"ל, פ"ד מד(1) 278 (1990); ע"א 3829/91 אבינועם וואלס נ' נחמה גת, פ"ד מח(1) 801 (1994)).

67. מתנה על תנאי מוגדרת בסעיף 4 לחוק המתנה, הקובע כי:

"מתנה יכול שתהיה על תנאי ויכול שתחייב את המקבל לעשות מעשה בדבר-המתנה או להימנע מעשותו; נותן המתנה רשאי לדרוש מהמקבל את מילוי החיוב, ורשאי לדרוש זאת מי שהחיוב הוא לזכותו, ואם היה בדבר ענין לציבור - היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו".

מן הכלל אל הפרט:

68. על פי השתלשלות העניינים, פנה התובע לנתבעים עם פרוץ המשבר ביחסים בין הנתבעים, וביקש מהם השבת הכספים אשר השקיע לבניית הבית שבו הם התגוררו במשותף, מסיום בנייתו, זמן מה קודם לכן.

69. לדידו, השקעתו בבניית הבית הייתה לשם בניית בית קבע לנתבעים אשר בו יגדלו באהבה את ילדיהם, נכדיו. אך בעקבות ההליך אשר מתנהל בין הנתבעים לעניין פירוק שיתוף של הבית אותו בנה עבורם, ולאחר שהנתבעים גרושים זה מכבר, הגיש תביעתו זו להשבת הכספים למען יוכל להחזיר ההלוואות אשר נטל לשם בניית הבית ואשר בהן עודנו נושא מידי חודש. לדברי התובע פנה בתביעתו זו למען לא יוצר מצב שהנתבעים - "ייבנו מכספי שלי, בעוד אני, בגילי, נותר לשאת בתשלום חובות עצומים שלקחתי על עצמי בעבורם" (סעיף 26 לסיכומיו).

70. הנתבע הביע הסכמתו לנטען בכתב התביעה.

71. הנתבעת, מנגד, טענה כי יש לדחות את התביעה. לדבריה מעולם לא החתימה התובע או הודיע לה כי תנאי לכספים הינו חיים משותפים עם הנתבע ו/או כי מדובר בהלוואה. על כן התובע לא יכול לחזור בו מכספי המתנה.

כמו כן, לדבריה, בתחילה אף הנתבע התנגד לדרישת אביו, התובע, להשבת הכספים ורק לאחר מכן שינה דעתו מטעמיו הוא.

72. יחד עם זאת, הודתה הנתבעת כי התובע השקיע כספים בבניית ביתם, ואילולא זאת, לא היה בידה האמצעים לעשות כן לאור מצבם הכלכלי הקשה של הנתבעים אז והיום.

לדבריה, הכספים עודם מיועדים למתן קורת גג לילדי הנתבעים, ולא לשם רווח כלכלי (פרוטוקול הדיון 24.3.2014 עמ' 32 שורות 8-9).

מתנה:

73. ההנחה הינה כי כספים שהעבירו הורים לילדיהם ובני זוגם ייחשבו למתנה, אלא אם יוכיח הטוען אחרת.

74. הכספים אשר העביר התובע לבנית בית הנתבעים, ניתנו לנתבעים אשר הינם קרובים אליו קירבה משפחתית מדרגה ראשונה - בנו - הנתבע, וכלתו דאז - הנתבעת, בשל רצונו להעניק להם מתנה.

כאמור בכתב התביעה: "יהא בידי הנתבעים להעמיד לעצמם בית קבע למשך שנים רבות ולגדל שם במשך שנים באהבה את נכדיו" (סעיף 8 לכתב התביעה).

המתנה, ניתנה לאור ידיעת התובע דבר מצוקתם הכלכלית של הנתבעים, ולמען תהיה להם קורת גג.

למעשה, לקח על עצמו התובע לסייע לנתבעים לא רק בהכשרת הקרקע למגוריהם, אלא גם בבניית ביתם.

75. בעדותה של חברת המשפחה, עו"ד ק', מטעם הנתבעת, הצהירה כי התובע ואשתו ז"ל אמרו בפניה בהזדמנויות שונות כי בכוונתם לבנות לנתבעים בית במתנה.

76. כפי העולה מכתבי הטענות והעדויות, התובע תמך בנתבעים יחד עם אשתו ז"ל- אמו של הנתבע- משך כל השנים. במסגרת מערכת היחסים אשר שררה בין התובע לנתבעים, העניק התובע סיוע שוטף של קניות, דלק, ותשלום שכר דירה (טרם מגוריהם בבית) וכיוב'.

התובע אישר בעדותו תמיכתו בנתבעים בתשלום שכר דירה עבורם משך שנים:
"ש: כמה שנים שילמת לא' ור' על שכירות?
ת: לא ספרתי". (בפרוטוקול הדיון מיום 30.1.2014 עמ' 9 שורות 28-29)

וכן הנתבע אישר תמיכה זו על ידי הוריו (התובע ואמו ז"ל) בעדותו (פרוטוקול הדיון 24.3.2014 עמ' 22 שורות 6-10), כך:
"ש. למה לא צריך להחזיר לאבא שלך את דמי השכירות שהוא נשא במהלך כל השנים
ת. ברגע שהוא יתבע את דמי השכירות, המזון, הדלק, חשמל, ארנונה, חיים של משפחה שהוא שילם במהלך כל השנים, אני אתייחס לזה, כרגע הוא תובע 760 אלף ₪
ש. אם הוא יתבע מגיע לו גם את זה
ת. יכול להיות".

77. ברי כי עסקינן במתנה אשר ניתנה מעם התובע לנתבעים. הכספים הועברו לבנית הבית אשר נרשם במרשם המקרקעין על שם הנתבעים.

חזרה ממתנה:

78. יובהר, למען הסר ספק, כי סעיף 5 (ג) לחוק המתנה לא חל במקרה דנן, היות והוא דן בהתחייבות לתת מתנה, כל עוד היא לא נמסרה, ולא במתנה שניתנה נסתיימה בהקנייתה, ואשר אין אפשרות חזרה ממנה.

79. מכל מקום, נראה כי מערכת היחסים בין התובע לבין הנתבעת הייתה קרובה (כפי שתואר בתסקיר אשר צורף כמוצג נ/5), ולא הייתה התנהגות מחפירה. בנוסף, יוער, למעלה מן הצורך, כי לא חלה הרעה ניכרת במצבו הכלכלי של התובע (הנותן).

מתנה על תנאי:

80. כעת, יש לבחון האם מדובר במתנה על תנאי, אשר במסגרתה על מקבל המתנה מוטל למלא חיוב שבו הותנתה. נטל ההוכחה לעניין זה מוטל על התובע.

81. העובדה כי התובע קיווה ורצה כי הבית אשר השקיע בבנייתו לנתבעים ישמש את בני הזוג למגורים משותפים למשך שנים רבות, אין בה כדי להפוך הענקת המתנה, למתנה על תנאי.

82. אין חולק, כי באותה העת בה נבנה הבית, ולאחר מכן, עת עברו הנתבעים להתגורר בבית בשנת 2009, לא עמד על הפרק עניין הגירושין, אלא בני הזוג חיו חיי שיתוף ואף עברו יחדיו למגורים משותפים בבית. לאחר מכן, בהמשך, החלו להיווצר סדקים בתא המשפחתי. כאשר בסופו של דבר, בשנת 2011 התגרשו הנתבעים.

83. טענות מצד נותן המתנה, כי על מקבל המתנה להשיבה בעקבות סכסוך משפחתי שפרץ, אינן דבר חריג. אך את כוונתו של נותן המתנה ישלבדוק על רקע מערכת היחסים ששררה במועד ההקניה, במסגרתה חפץ בטובתם וברוחתם של הנתבעים.

אכן, במועד הרלוונטי, התכוון התובע להעניק את הסכומים באמצעותם נבנה הבית, במתנה לנתבעים (בנו וכלתו דאז).

84. דרישת התובע להשבת הכספים, קמה לאחר שיחסיהם הזוגיים של הנתבעים נקלעו למשבר.

כפי המתואר בכתבי הטענות והעדויות אשר הובאו בפני:

- בכתב התביעה נכתב כך :

"במהלך שנת 2009 ולאחר פחות משנתיים מאז שלקח על עצמו התובע את השבת ההלוואות שנלקחו לטובתם (לטובת הנתבעים, מ.ש.), נקלעו יחסיהם הזוגיים של הנתבעים למשבר. או-אז, פנה התובע לנתבעים בדרישה להשיב לו את הסכומים, אותם הוא השקיע בביתם." (סעיף 14 לכתב התביעה).

בהמשך כתב התביעה, הוסיף התובע כי תביעתו מוגשת בעקבות כוונת הצדדים להחיל פירוק שיתוף על הבית. בזו הלשון :

"לאחרונה התחוויר לתובע, לתדהמתו, כי הנתבעים עומדים להחיל פירוק שיתוף על בית המגורים, הממוקם על הקרקע אותה הם קיבלו ממנו במתנה ואשר בנייתו מומנה, בחלקה הגדול, באמצעות ההלוואות אותן נטל התובע על עצמו, לטובת הנתבעים.

- כן, חזר התובע על האמור בתצהיר עדות ראשית מטעמו :

"עתרתי לבית משפט נכבד זה בתביעה כספית כנגד הנתבעים, לאחר שהתחוויר לי, לתדהמתי, כי הנתבעים עומדים להחיל פירוק שיתוף על בית המגורים (-הבית, מ.ש.)..." (סעיף 14 לתצהיר עדות ראשית מטעם התובע)

"ימנע מן הנתבעים לעוות את המציאות ולהביא לתוצאה בלתי מתקבלת על הדעת לפיה, הם ייבנו מכספי שלי, בעוד אני, בגילי, נותר לשאת בתשלום חובות עצומים שלקחתי על עצמי בעבורם." (סעיף 26 לתצהיר עדות ראשית מטעם התובע)

- בפרוטוקול הדיון מיום 30.1.2014 הצהיר התובע :

"ת. המתנה הזו ניתנה מתוך כוונה שהזוג יחיה עם הילדים שלהם בבית הזה, ולא אחרי שפחות משנה שהם נכנסו לבית יהיה פירוק שיתוף ואני ישא על גבי את הנטל של ההוצאות ש. גירושין במדינת ישראל או בכלל, זה משהו נפוץ וידוע וניתן לצפייה, אם אתה אומר לטענתך המתנה שלך הייתה מתנה על תנאי של המשך מגורים במשך שנים למה לא העלת את זה בהערת אזהרה? למה לא עשית הסכם

שאתה אומר לא' ולר' ואומר להם שאני נותן לכם מתנה בתנאי שתגורו
יחד עד יום מותכם?
ת. זאת הייתה הכוונה שלי " (עמ' 10 שורות 9-15)

וכן :

"ש. לפי מה שאתה אומר, אם א' ור' לא היו מתגרשים לא היית תובע את
הכסף חזרה נכון?
ת. נכון " (פרוטוקול הדיון 30.1.2014 עמ' 10 שורות 23-24)

- " ת. זה לא היה שקר, מה שנתתי נתתי במתנה ולא מתוך כוונה שפחות
מתנה (-משנה, מ.ש.) הם יפרדו " (פרוטוקול הדיון 30.1.2014 עמ' 11 שורה
32)

"ת. אני הגשתי התביעה כיוון שראיתי שהיחסים שלהם מעורערים בניגוד
לציפיות שלי שהם ימשיכו לחיות באותו בית בצורה מסודרת, ולא לפחות
משנה הם יצאו מהבית
ש. יכול להיות שחזרת בך וגילית טעות בעסקה ושהיא לא כדאית ?
ת. אני לא מכיר הורה שנתן כל כך הרבה, והם ירקו לי בפנים
ש. מי ירק לך בפנים? הבן שלך שהשתמש בסמים
ת. בני ואשתו
ש. מה אשתו עשתה ?
ת. שניהם רוצים לפרק את השיתוף ולהנות מפירות עמלי 40 שנה"
(פרוטוקול הדיון 30.1.2014 עמ' 13 שורות 31-32, עמ' 14 שורות 1-6)

- כן עולה אף מעדות הנתבע, כי תשלום הכספים עבור הבית לאביו התובע,
עלה על הפרק אך ורק לאחר שהחיכוכים בינו ובין הנתבעת היו רציניים :

"ש. איך יכול להיות שאתה עושה הסכם שיתוף, אביך, א', י... , אם בעצם
ידוע שאביך הולך לבנות לך בית למה לא נרשמה הערת אזהרה שאתה אמור
לשלם לו עבור הבית

ת. בזמנו שהתחלנו בבניית הבית וכשהחלה הבניה ושהסתיימה הבניה החיכוכים ביני ובין א' לא היו רציניים. היו עליות וירידות. "(פרוטוקול הדיון 24.3.2014 עמ' 22 שורות 31-32 ועמ' 23 שורות 1-2)

"ת. אבא שלי הוא בן 70, הוא לקח משכנתא על מנת שלי ולילדים ולא' יהיה איפה לגור. ברגע שהתא המשפחתי התפרק הוא ביקש שנחזיר לו את הכסף (פרוטוקול הדיון 24.3.2014 עמ' 21 שורות 17-18)

85. למעשה, לטענת התובע, לא ייתכן כי לאחר תקופה של כשנתיים בלבד מאז שנטל את ההלוואות לטובת הנתבעים, ותוך שאת אותן הלוואות הוא לקח על עצמו למשך שנים ארוכות ובשל מצבם הכלכלי הירוד של הנתבעים, ורק על מנת לסייע לנתבעים להעמיד לעצמם בית קבוע למשך שנים רבות, ייערך בין הנתבעים פירוק שיתוף, תוך שכל אחד מהם יקבל מחצית מן התמורה הכספית שתקבל ממכירת הבית, בעוד התובע יוותר עם השבת ההלוואות, אותן נטל על עצמו לטובת הנתבעים.

86. התובע טוען, כי אינו חוזר בו מהעברת הבעלות על הקרקע לטובת הנתבעים, ואולם, במסגרת פירוק השיתוף בבית המגורים, הרשום ע"ש הנתבעים, וכחלק מאיזון המשאבים שבין הנתבעים, יש לחייב את הנתבעים בהשבת הסך של 761,923 ₪ (סכום הקרן), לידי התובע, וזאת על מנת שיוכל להשיב את ההלוואות שהוא לקח לבנית בית הנתבעים.

87. ברי כי, לולא גירושיהם של הנתבעים, דרישת התובע להשבת הכספים לא הייתה קמה.

88. ההנחה היא כי מתנה ניתנת ללא תנאי. טענתו של התובע, נותן המתנה, לקיומו של תנאי לפיו נתנה בתנאי שחיי הנישואין ימשיכו להתקיים, מטילה עליו נטל ההוכחה, ועליו ליתן הסבר משכנע בדבר קיומו של תנאי מפורש וברור למקבלי המתנה שתוקף המתנה תלוי בו.

בע"א 343/87 פרי נ' פרי, פ"ד מד(2) 154, קבע הנשיא שמגר (כתוארו דאז):

" מי שמבקש להתנות מתנה בתנאי מתלה או בתנאי מפסיק (וכאן, אם בכלל, רלוואנטי רק תנאי מפסיק), או מי שמבקש להצמיד חיוב למתנה,

אשר אותה העניק, צריך לעשות זאת בצורה ברורה, הניתנת לזיהוי. אינני רואה מקום לחייב דווקא אופן התנאה או חיוב מסוימים, אך צריך להיות מדובר בעניין שניתן לגלותו תוך בחינה של אומד דעת הצדדים או תוך שמיעת ראיות על דברים שהוחלפו ביניהם בעל-פה או בכתב. בהיעדר ראיות, אין מקום לטעון לקיומו של תנאי, ואין ליצור חיוב שלא גובש מעיקרו בעת מתן המתנה. ההנחה היא, שמתנה שהוקנתה היא סופית ובלתי הדירה, והעובדה, שתקוות לעתיד מתבדות, אינה, כשלעצמה, עילה לראייתה של מתנה כבטלה".

89. יודגש ויובהר, כי אף לא ניתן להחיל תנאי מכללא באופן גורף עם התדרדרות יחסי בני הזוג, היות והסקתו של תנאי מפסיק מכללא מסוג זה בעת מתן מתנה לבני זוג, עלול להפוך כל מתנה להדירה עם פרוץ משבר ביחסיהם הזוגיים ו/או פרידתם ו/או גירושיהם, וזאת בניגוד מוחלט לאמור בחוק המתנה. גישה אשר לא ניתן לקבלה.

כך בתא (ת"א) 1624/75 ארנט נ' מויאל [פורסם במאגרים משפטיים, 28.5.79]:

"נראה כי יהא זה מרחיק לכת ביותר אם נגרוס כי בכל מקרה שהורים או בני-משפחה מעניקים לקרוביהם הנישאים מתנות מסוג כלשהו, ייקרא אוטומטית וללא דיבורים מפורשים תנאי מכללא כי תתבטל המתנה כאשר יחסי בני-הזוג, שלאחד מהם ניתנה המתנה, יתדרדרו. ואז יש לשאול שאלה נוספת: כמה זמן יתקיים אותו תנאי מכללא? ואם נתדרדרו היחסים כעבור עשרות שנים של חיים משותפים של מקבל המתנה עם בן או בת-זוגו..."

הסכם השיתוף:

90. הנתבעת טענה, כי בהסכם שיתוף אשר נחתם בשנת 2007 (להלן: "הסכם השיתוף"). בין התובע לשלושת בניו וכלותיו, לא מופיע תנאי בדבר חיים משותפים של הצדדים ואי גירושין, וכי תנאי כזה אף לא מופיע במסמך נלווה אחר אשר נוצר בסמוך לבניית הבית, ושלא בעקבות פרוץ המשבר. לטענת הנתבעת, ישנו תנאי בדבר זכות ראשונים לתובע בעת מכירת כל זכות במגרש.

לפיכך, לדברי הנתבעת, למעשה, בפועל בלא קשר לגירושין, יכלו הנתבעים למכור את ביתם מיד בסיום בנייתו בלא שיכלה לעמוד לתובע כל טענה.

91. הסכם השיתוף (צורף כנספח ג' לתצהיר עדות ראשית מטעם הנתבעת), עוסק בהגדרת חלוקת השימוש במגרש עליו נבנה בית הנתבעים, וחלקו של כל אחד מן הצדדים במגרש. הסכם השיתוף נערך באופן כללי בין התובע לבין בניו וכלותיו, לעניין חלוקת הזכויות אשר היו בבעלות התובע במגרש, ואותן העביר לבניו וכלותיו ללא תמורה.

92. יחד עם זאת, מועד החתימה על הסכם השיתוף, התרחש לאחר החתימה על החוזים עם נותני השירות, כמפורט:

- ב-23.9.07, חתם התובע על "הסכם למתן שירותי פיקוח בנייה" (מוצג נ/1);
- ב-11.11.07, חתם התובע על "הסכם לביצוע עבודות חשמל" (מוצג נ/3).
בסעיף 29 להסכם זה נכתב (בכתב יד) כך: "הקבלן יודע שהמזמין (מר משה פלג- התובע. מ.ש.) ביקש משכנתא מהבנק, ועיכוב בקבלתה שיגרום לעיכוב בתשלומים (סעיף 28) - לא יהווה עילה להפסקת העבודה";
- ב-12.11.07 חתם התובע על "הסכם לביצוע עבודות אינסטלציה" (מוצג נ/2).
בסעיף 36 להסכם זה נכתב (בכתב יד): "המזמין (-התובע. מ.ש.) הודיע שהתשלומים הנ"ל תלויים בקבלת המשכנתא ואי קבלתה ו/או איחור בתשלום לא יהווה סיבה להפסקת העבודה."
- בתאריך 23.10.07 חתם התובע על "הסכם לבניית שלד בניין" (מוצג נ/4).
בסעיף 52 להסכם זה, נכתב (בכתב יד): " הקבלן יודע שהמזמין (-התובע. מ.ש.) ביקש משכנתא לבנייה ועיכוב מהבנק בקבלתה לא יהווה עילה להפסקת העבודה."

עולה מכך, כי בתאריכים המפורטים לעיל, אשר קדמו לחתימה על הסכם השיתוף, החל התובע בבניית הבית. יתירה מזו, באותה העת, התובע אף ביקש משכנתא מהבנק לטובת בניית הבית לנתבעים, כפי שצוין במסגרת ההסכמים.

ואכן, בצמוד לאחר החתימה על הסכם השיתוף, בתאריך 1/2008 ניטלה על ידי התובע הלוואה מבנק הפועלים בסך 127,000 ₪. ב-9/2008 ניטלה על ידי התובע

הלוואת משכנתא בסך 577,000 ₪ מבנק מזרחי טפחות, והלוואת משכנתא (משלימה) בסך 40,000 בחודש 1/2009 מבנק מזרחי טפחות.

93. בהסכם השיתוף ישנה התייחסות לעבודות הבנייה במגרש וכן לעניין מכירתו לצד שלישי, כך:

- על פי הסכם השיתוף בסעיף 16 "מוסכם בין הצדדים, כי חתימתם על הסכם שיתוף זה מהווה הסכמה למתן היתר בנייה לצד האחר ובלבד שהבנייה לא תחרוג מעבר לחלקו היחסי מזכויות הבנייה המותרות במגרש כולו".

- כן בסעיף 18.ב. להסכם השיתוף: "מוסכם בין הצדדים כי הם ישתדלו לבצע את עבודות הבנייה במשותף, בכל הנוגע לשכירת מודד, ארכיטקט, מהנדס, קבלן ו/או קבלן משנה, לבניית השלד ו/או כל דבר אשר יוסכם עליו בין הצדדים כי יבנה במשותף..."

- ובסעיף 17.א. להסכם השיתוף נכתב לעניין מכירה - "מכירת חלקו של כל צד בחלקה הנ"ל תהא בכפוף לזכויותיו וחובותיו של הצד האחר על פי הסכם זה". בסעיף 17.ב. להסכם השיתוף: "אם הצדדים או מי מהם ימכרו את חלקם בחלקה לצד שלישי... ידאגו להחתמת הצד השלישי על הסכם שיתוף זה, ולא ימשיכו הוראות הסכם שיתוף זה לחייב את הצדדים המקוריים שלו על כל המשתמע מכך. הצדדים או מי מהם ישאו בכל נזק ו/או הוצאה שתגרם ו/או שתנבע מאי החתמתו של הצד השלישי על הסכם שיתוף זה."

- סעיף 8 להסכם השיתוף: "כל צד יהיה רשאי וזכאי להעביר, לתת במתנה, למכור, למשכן ולעשות כל עסקה ולהקנות כל זכות בחלקתו ללא צורך בהסכמה כלשהי מהצד האחר - כל זאת בתנאי שישמרו זכויות הצדדים כמפורט בהסכם זה. על אף האמור לעיל, כל העברה של מי מהצדדים א', ב', או ג', לצד שלישי, יהיה כפוף לזכות סירוב ראשונה הניתנת בזה לצד ד' (-התובע. מ.ש.)...."

94. כפי המתואר, חתימת הצדדים על הסכם השיתוף, נעשתה במועד מאוחר יותר לחתימת התובע על ההסכמים עם נותני השירות לבניית הבית, אשר בהם צוין

במפורש דבר בקשתו לקבלת משכנתא לצורך תשלום עבור עבודות הבנייה. כן, מעמד החתימה על הסכם השיתוף התרחש אף לאחר שהחלו בפועל עבודות הבניה בבית.

חזור והדגש, על אף ידיעת התובע במעמד החתימה על הסכם השיתוף, דבר התחלתו בהסדרת נטילת משכנתא והלוואות על ידו לצורך בנית הבית, לא ראה התובע לנכון להסדיר בדרך כלשהי קביעה בדבר תנאי מתלה או תנאי מפסיק בנוגע להלוואות אשר נטל על עצמו לטובת הנתבעים.

95. יתירה מזו, מכוח הסכם השיתוף ניתנה רשות לנתבעים לעשות כל עסקה ולהקנות כל זכות בחלקתם ללא הסכמה כלשהי מהצד האחר מלבד זכות סירוב ראשונה לתובע.

המסמך עליו חתם הנתבע:

96. התובע צירף לכתב תביעתו, מסמך אשר מעיד, לדבריו, כי הנתבעים "לא התנגדו להשיב לתובע את כספו, ואולם ביקשו כי הסכום יושב לו במועד מאוחר יותר, כאשר ייטב להם מבחינה כלכלית." (סעיף 14 לכתב התביעה).

להלן ציטוט תוכן המסמך מיום 5.11.09 (להלן: "המסמך") המופנה לתובע, ועליו חתום הנתבע:
" הנני מודה לך, על עזרתך הכספית והעזרה בניהול וריכוז הבניה של ביתנו בכי. ללא עזרה זו, לא היינו מגיעים לבית משלנו.
לאחר שפנית אלינו ודרשת שנחזיר לך את ההלוואות שלקחת לבנית ביתנו, ולשם כך גם הבנתי שמשכנת את ביתך שלך, ומכיוון שכרגע איננו יכולים להחזיר לך את השקעתך, אבקשך להמתין עד שנוכל להחזיר לך את הכסף."

97. הנתבעת טענה, כי הדרישה מעם התובע להשבת הכספים הגיעה בשנת 2010- במועד מאוחר יותר למועד עריכת המסמך, וכי למעשה, המסמך לא הובא לידיעתה עד הגשת התביעה.

98. התובע והנתבע, העידו באשר לאופן עריכת המסמך, וכן כי הנתבעת לא הייתה מעורבת. בעריכתו:

- התובע -

"ש. למה א' לא חתומה עליו

ת. כי היא לא רצתה, אני הייתי בקשר עם ר', ר' אמר לי אל תדאג אני

אשלח לך מכתב"

(פרוטוקול הדיון 30.1.2014 עמ' 8 שורות 9-10)

- הנתבע -

"ש. מי ניסח את המכתב

ת. ישבנו במועצה מקומית כ', הגעתי אליו לעבודה, אבא שלי עבד שם

... שנה, היו מילים חלקם קשות וחלקם לא ויצא המסמך" (פרוטוקול

הדיון מיום 24.3.2014 עמ' 21 שורות 21-23).

"ש. החתימה שלך מחייבת גם את א'

ת. החתימה שלי מחייבת אותי בלבד. כשלדעתי לאחר התמיכה שאבי

נתן לנו לא צריכה לבוא שאלה האם הוא זכאי לקבל את הכסף גם

ממני וגם מא', או לא" (פרוטוקול הדיון מיום 24.3.2014 עמ' 22

שורות 28-30).

"ש. איך א' לא מכירה את המסמך

ת. יש עוד כמה דברים ביני לבין אבי שא' לא מכירה" (פרוטוקול הדיון

מיום 24.3.2014 עמ' 23 שורות 18-19).

99. הנתבע חתם על המסמך בשמו וללא ידיעת הנתבעת, ובתוכן המסמך הוא עצמו

ציין, כי בכוונתו להשיב הכספים אך ורק לאחר שישתפר מצבו הכלכלי. מצב

של פירוק שיתוף אינו בגדר הטבה במצב הכלכלי, מאחר ואף אם נמכר הבית,

הכסף עודנו מיועד לצורך קורת גג עבור הנתבעים וילדיהם.

100. מכל מקום, לא ניתן ליתן משקל למסמך זה, ללא שצורף לתיק בית המשפט

המסמך המקורי.

- התובע:

”ש. מי כתב את המכתב שמצורף לכתב התביעה ולתצהיר?

ת. ר' כתב

ש. איפה המקור?

ת. לא יודע אני צריך להסתכל ”. (פרוטוקול הדיון מיום 30.1.2014 עמ' 7

שורות 22-25)

- הנתבע הצהיר כי המסמך המקורי אינו ברשותו:

”ש. איפה המקור

ת. זה היה אצל אבא שלי, לא נמצא ברשותי” (פרוטוקול הדיון מיום

24.3.2014 עמ' 21 שורות 12-13).

101. יובהר, כי במסגרת התביעות הנוספות אשר התנהלו בין הנתבעים, ובכלל זאת התביעה לפירוק שיתוף, לא ציין הנתבע דבר קיומו של חוב כספי שלו ושל הנתבעת כלפי התובע. כך, משתקף כי אף לנתבע לא היה נהיר וברור כי מדובר בכספים אשר על הנתבעים להשיבם.

102. לאור האמור, הרי שלא הוכח כי הוצג קיומו של תנאי בדבר נישואים תקפים של הצדדים אשר תוקף המתנה תלוי בו, ואין ללמוד כי גירושי הצדדים מהווים תנאי מפסיק אשר בהתקיימו יהפכו כספי המתנה להדירים.

חוק החוזים:

103. עם השלמתה של נתינת המתנה, ביטולה נבחן על פי דיני החוזים הכלליים. סעיפים 14 ו-15 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל”ג-1973 (להלן: ”חוק החוזים”), עניינם ”טעות” ו”הטעיה”.

104. ”טעות”, בהתאם לסעיף 14, פירושה מחשבה או אמונה של צד לחוזה, אשר אינה תואמת את המציאות העובדתית בעת עריכת החוזה. אמונה לגבי העתיד ו/או הערכה מוטעית של אירועים אשר יתרחשו או נסיבות שיתקיימו בעתיד, לאחר עריכת החוזה, אינן בגדר ”טעות” כמשמעה בסעיף 14 לחוק החוזים, אלא תקווה שנתבדתה (ראה: ג. שליו, ”דיני חוזים- החלק הכללי, לקראת קודיפיקציה של המשפט האזרחי”, דין הוצאה לאור בע”מ, תשס”ה - 2005, עמ' 276-279).

105. התובע הצהיר בפני, כי העניק המתנה מתוך כוונה שהנתבעים יחיו עם ילדיהם בבית בצורה מסודרת, ולא שפחות משנה לאחר מכן, כדבריו, הם יצאו מהבית. אך, כאמור, ציפייה לעתיד אשר התבדדה אינה בגדר טעות חוזית כמשמעה בסעיף 14 לחוק החוזים, ולא ניתן לפסול חוזה המתנה בגינה.

106. "הטעייה" כמשמעה בסעיף 15 לחוק החוזים, פירושה טעות אשר נגרמה עקב מעשהו או מחדלו של הצד השני. כגון, במצב דברים בו ניתנה מתנה לבני זוג אשר מתכננים פירוד כבר בשעת קבלת המתנה, ולו היה נותן המתנה מודע לנתון זה בשעת המתנה, היה נמנע מנתינתה.

אך, בענייננו לא כך הם פני הדברים, לאור קיום חיי שיתוף בין הנתבעים בעת קבלת המתנה, ועל כך אין חולק. כפי שתואר, הסכסוך בין הנתבעים פרץ זמן מה לאחר מכן.

חוק עשיית עושר ולא במשפט:

107. חוק עשיית עושר ולא במשפט, תשל"ט - 1979 (להלן: "חוק עשיית עושר ולא במשפט"), מטרתו מניעת התעשרות שלא כדין, קובע בסעיף 1 (א):

"מי שקיבל שלא על פי זכות שבדין נכס, שירות או טובת הנאה אחרת (להלן - הזוכה) שבאו לו מאדם אחר (להלן - המזכה), חייב להשיב למזכה את הזכיה, ואם השבה בעין בלתי אפשרית או בלתי סבירה - לשלם לו את שווייה."

סעיף זה, מחייב השבת הנכס או שוויו, כאשר אדם קיבלו שלא על פי זכות שבדין.

108. במקרה של חוזה מתנה, אשר חדל להתקיים בשל תנאי מפסיק שבו, נבחנת זכאות הנותן להשבת המתנה במסגרת חוק עשיית עושר ולא במשפט, כפי האמור להלן בד"נ 20/82 אדרס חמרי בנין בע"מ נ' הרלו אנד גונ'ס ג.מ.ב.ה., מב (1) 221 :

"...במצב דברים, שבו החוזה חדל להתקיים (הדוגמה בפיסקה 6(א) לפסק-דין)... אכן, עמדתי היא עקרונית ונוגעת היא ליחס בין חוק עשיית עושר - ולפניו ההלכה הפסוקה בעניין זה - לבין החוקים השונים, הכוללים בחובם הוראות ענייני התעשרות שלא כדין. על-פי גישתי שלי, חלים דיני עשיית עושר ולא במשפט כמעין נשר גדול הפורש כנפיו - על כל הדינים השונים, בין שיש בהם הוראות בענייני עשיית עושר ולא במשפט, ובין שאין בהם הוראות כאלה, בין שהוראות בעניין עשיית עושר ולא במשפט עוסקות בחוזה הקיים, ובין שהן עוסקות בחוזה שהופר."

בענייננו, לא הוכח בפני קיומו של תנאי מפסיק, ועל כן לא ניתן להחיל חוק עשיית עושר ולא במשפט. הכספים אשר התובע עותר להשבתם ניתנו על ידו במתנה שלא בוטלה.
לנתבעים קיימת זכות שבדין ולא ניתן ליחס להם קבלת המתנה ו/או החזקתה "שלא על פי זכות שבדין".

109. בנוסף, לא ניתן לגלגל לפתחם של הנתבעים את ההלוואות והמשכנתא אשר נטל התובע ובשמו, ולהחיל בדרך זאת את חוק עשיית עושר ולא במשפט כפי שהוזכר בכתב תביעה.

110. יוער, כי פרק הזמן הקצר, כטענת התובע, אשר חלף ממועד נטילת ההלוואות על ידו לטובת הנתבעים ועד לניהול התביעה לעניין פירוק שיתוף בין הנתבעים, אין בו כדי להטיל על הנתבעים חובה להשבת הכספים.

סוף דבר:

111. מהאמור לעיל, עולה כי המתנה הושלמה לאחר קיומם של יחסים משפחתיים שנמשכו 13 שנים. בדעת התובע היה להשקיע בבניית הבית עבור הנתבעים, למען יוכלו לגדל נכדיו באהבה. התובע ראה לנגד עיניו הצורך החיוני של העמדת קורת גג לנתבעים ולילדיהם (-נכדיו) לאור מצוקתם הכלכלית. למען מטרה זו, העניק לנתבעים במתנה הכספים באמצעותם נבנה הבית, כאשר אף קודם לבניית הבית, תמך בהם בתשלום שכר דירה.

112. גם אם מלכתחילה, כיוון התובע לכך כי הבית אשר בו השקיע הכספים, ישמש את הנתבעים למגורים משותפים משך שנים ארוכות, הרי שכאמור לא הוזכר הדבר באופן מפורש, ולמעשה לא הוזכר כלל, עד פרוץ הסכסוך הזוגי בין הנתבעים.
113. אשר על כן, ניתן לקבוע כי התובע לא הוכיח כי העניק המתנה על תנאי לנתבעים. לאור האמור, משהמתנה הושלמה, התובע לא יכול לחזור בו ממנה.
114. יתנחם התובע, כי אף כעת, הנתבעים ונכדיו עודם שרויים במצוקה כלכלית, ומטרתו להעניק להם קורת גג אשר בה יגדלו נכדיו באהבה, עודה קיימת ואף ביתר שאת. אף במצב דברים של פירוק שיתוף, הכסף אשר יתקבל נצרך למטרות מדור עבור הנתבעים. תקוותי, כי ימשיך התובע וישא לנגד עיניו החשיבות שבקיום מערכת יחסים תקינה בין הצדדים למען טובת ילדי הנתבעים שהינם נכדיו.

התוצאה:

115. דין התביעה להידחות.
116. אני מחייב את התובע לשלם לנתבעת הוצאות משפט בסכום כולל של 8,000 ₪ אשר ישולמו לאוצר המדינה תוך 45 יום מהיום, שאם לא כן יישא הסכום הפרשי הצמדה וריבית כחוק.
117. לא מצאתי לחייב את התובע בהוצאות עבור הנתבע מאחר והאחרון הסכים לסעד המבוקש בתביעה.
118. המזכירות תעביר פס"ד זה לצדדים בפקס ובדואר רשום.
119. המזכירות תסגור את התיק.

מותר לפרסום בהשמטת שמות ופרטים מזהים.

ניתן היום, ז' תשרי תשע"ו, 20 ספטמבר 2015, בהעדר הצדדים.

